अकोला वऱ्हाड
Berar Samachar
VOL XIX
पुस्तक १९

PHOTOGRAPHS.

IMPORTED direct from the Continent. Artistic Studies from Life, Classical and Mythological undraped Figures Statuary, Sacred and Secular Photographs, Portraits of Celebrities, Pretty Women, English and French Actresses. Selections sent out on approval on receipt of deposit of 10 s. and upwards. Price Lists and complete Catalogues post free. Address, Continental Novelty Co., 50 Leicester square London, England. The trade supplied.

पक्षकार लोकांस फार उपयोगी माहिती

रा० रा० रामचंद्र दाजी नगरकर

एल. एल. बी. मुंबई हायकोर्टाचे ... हे सध्यां वऱ्हाडांत आले आहेत. त्यांचा घराण्यांतील असून हुषार, व अनुभवशीर आहेत. यांचे हा... ... ... आपल्याजवळ येणारी ... ... हे. वऱ्हाडांतील लोकांनी ... ... लक्ष द्यावें अशी आमची त्यांस सूचना आहे.

तारीख ९ माहे दिसेंबर सन १८८४ इ० } पत्रकर्ते.

20,000

GENUINE AND ORIGINAL HEART OF HEARTS.
ELECTRO-GALVANIC CHARM LOCKETS.

Are now ready for sale.

It has been universally acknowledged that the Heart of Hearts (Electric Charm Locket has *no equal in its power* to effectually prevent and cure any one suffering from any of the following diseases:—

Diarrhœa, Dysentry, Liver Complaints Bright's Disease, Heart Palpitation Rheumatism, Gout, Sciatica Neuralgia Dyspepsia Painful M—, Impotency, Seminal Weakness, General Debility, Heartburn, Paralysis, Pain of every description, Flatulency Indigestion, Loss of Memory, Melancholia, Hypochondria, Restless Nights, Dizziness, Swinging of the Head, Night mares Loss of Voice, Hysteric Fits, Urinary Disorders Tightness of chest Shortness of Breath, or any other disease that "flesh is hear to."

Price Rs 1-8 each—liberal commission 15 to 25 per secent to wholesale purchasers.

"It (Electricity) cures abundance of diseases, even the most stubborn particularly those of the nervous kind—many of them in a moment, a single touch—most in a few days so that this is not only one of the greatest curiosities in the world, but one of the noblest medicinies that God ever gave to man."

Rev. J. WESLEY.

"A very small galvanic power has often relieved the most obstinate cases, and perfect cures have been performed when none were expected. May we not hope that a galvanic apparatus may be constructed, which can be worn by the patient in long standing diseases," A. P. W. Philipp, M. D.,

Treatise on Organic Diseases.

Dr FOWLER'S

Lepro-Curo—which is without rival in the world has been highly recommended as a sovereign remedy for Leprosy, Leucodorma, White Leprosy, Eruptions of Mercury, Numbness and all morbid condition of system arising from a corrupt state of the blood and the worst diseases of the skin.

Price Rs. 10 for two weeks, and Rs. 18 for complete cure—one month.

Lepro-curo being of two kinds, patients are requested to state the particulars of their maladies.

Dr. FOWLER'S
VITAL ELECTRIC FLUID.
THE MOST SUCCESSFUL SCIENTIFIC REMEDY OF THE DAY.

This newly discovered remedy is a most valuable tonic and a powerful agent in replenishing Vitality and in the cure of disease. Its efficacy is now well known and is acknowledged by the first medical men by whom it is recommended as the most efficacious remedy hitherto discovered for overworked brain, anxiety, nervous prostration, impure and impoverished blood premature decay of vital powers, paralysis, Mind and Heart diseases from, whatever cause, also equally beneficial in Chronic diarrhœa and Fever with enlarged spleen and liver and atonic Dispepsia. Full directions accompany each bottle.

Price Rs. 2-8 for large and Rs. 1-8 for small bottles. Packing 4 annas extra.

DR. FOWLER'S.
ELECTRIC EYE-BALM.

Throw away your spectacles and eye-glasses. They do not restore eyesight. Then why do you use them for life when you can fully recover your eyesight for ever by using this wonderful Eye Balm? This remedy is perfectly harmless and warranted to cure the worst diseases of the eye.

Price Rs. 2 for small and Rs. 3-8 for large bottles, full directions accompany each bottle. Packing 4 annas extra.

DR. BATEMAN'S.
BLOOD-PURIFIER.

Those suffering from debility of body eruptions, lassitude, Gout and Rheumatism, Paralysis, Indiscretion of youth, Scrofula, sores of all kinds, are strongly recommended to use this Blood Purifier. They will soon find relief and ultimately a permanent cure. This is the only medicine that will expel mercury out of the system. Full directions accompany each bottle.

Price *Rs.* 2 and packing 4 annas extra.

DR. BATEMAN'S.
ASTHMA CURATÆ

Is the popular scientific remedy of the day, and its use has proved most efficacious for diseases of the throat and lungs. It cures Asthma, Bronchitis, Catarrh, Influenza, Cold, and all pulmonary disorders. &c.

Price Rs. 2 for small and Rs. 3-8 for large bottles, packing 4 annas. Full directions accompany each bottle.

DR. BATEMAT'S.
ASTHMA *Curatæ* Cigarettes.

... is beneficial for every form of throat and lung disease. Price Rs. 2 per box packing 4 annas extra.

A Marvelous discovery;
BUBO. BUOB.

Cured without surgical operation or the aid of a medical man by the mere application of

DR. BATEMAN'S.
ELYSIAN PASTE.

One pot is warranted sufficient to cure secretly and radically the worst type of *Bubo* within 4 days. Price Rs. 5 per pot with full directions for use.

DR. PLAYFAIR'S:
Rheumatic Oil.

When other remedies have failed *it* is warranted *to* cure Gout, Rheumatism, swelling of the limbs, Pains in the back, lumbago, coughs, colds. pain in the chest, Bronchitis, Diptheria &c. &c.

Price Rs. 2 for 4 oz., and annas 12 fo 1 oz. phials, packing 4 annas *extra.*

DR. PLAYFAIR'S.
ANTIFEBILE.

The unparalleled and most effectual remedy for the permanent and speedy cure of Malaria, Remittent, Intermittent, billions and other forms of Fever and ague. Price Rs. 1 per bottle Packing annas 4.

D. PLARYFAIR' S.
AMBROSIA DROPS.

For the radical cure of *Gonorrhœa* Leucorrhoe, Geet, *Spermantorrhoea* and other similar diseases in both sexes. per bottle *Rs.* 2-4. Packing annas 4.

Injection—For curing anthral discharges Fortnight's medicine concentrated Rs. 2 3 per bottle.

A long felt want is now supplied by the introduction of Dr. Playfair's

ASIATIC CHOLERA DROPS.

Which administered in the first stage of Cholera, have saved many valuable lives from the bitterest grasp of death.

Price *Rs.* 2 per phial, Packing annas 4.

DR. PALYFAIR'S.
SPECIFIC FOR SORES AND ULCERS.

The external application of this wonderful ointment will insure a complete cure of sores of the worst condition in 3 day's time. It does not contain mercury in any shape.

Price Rs. 1-8 per phial.

If you are turning Gray or Pald use none, but

DR. CLIFFORD'S.

CIRCASSIAN HAIR RESTORER-which in consequence of the sweet scent is not only a toilet requisite, cures Baldness, restores with glass faded or gray hair to its natural color and stands as an unrivalled remedy for all diseases pecular to the hair and scalp. Price Rs. 2-8 per bottle.

DR. CLIFFORD'S.

GOLDEN ANTIBILIOUS PILLS-have long been recommended as a safe and reliable Purga*tive*. The medicine virtues of these Pills have led to very satisfactory results for Constipation, Costiveness, Indigestion, Dyspepsia,

Price Rs. 1 ...

PILES ! PILES ...
In any f...

Many thousand radical cu... been effected. Without pains or s... operation by the mere use of

DR. CLIFFORD'S
ORIENTAL BALM.

Rs. 4 per bottle.

Please specify particulars of malady.

Sole Agents in India for the above H. RAYNOR & Co., E. I. R.,
Chandernagore.

Liberal commission to wholesale purchasers.

पत्रव्यवहार.

ह्या सदरा खालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

मुर्तिजापूर २६ १०-८९.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस,

वि. वि. पुढील मजकुरास येत्या अंकीं जागा मिळेल अशी उमेदीनें आपणाकडे आलों आहे.

पर्जन्य—याविषयीं लिहिण्याचें कारण पडणार नाहीं असें वाटलें होतें. परंतु या आठवड्याच्या आरंभी एक दोन दिवस साधारण बराच पाऊस पडून कपाशीच्या पिकाची थोडी धास्ती वाटत होती; परंतु नुकसान न होता ज्वारीस फायदा होईल; असें म्हणतात. आतां पहाटेस थंडी पडून दिवसास उष्मा वाटतो.

मृत्यु—आमच्या वस्तींतून एकेक मोहरा हरपूं लागल्यामुळें अत्यंत वाईट वाटत आहे. तात्या साहेब भडंग परलोकवासी होऊन एक महिना झाला नाहीं तोंच त्यांच्या तोडीचा दुसरा एक मोहरा त्यांच्याच मार्गानें गेला. घाशीराम यांचें नांव दूरवर प्रसिद्ध आहे. यांस गेल्या महिना दीड महिन्यांपासून पक्षघात वायूनें घेरलें असून त्यांच्या देह पर स्वाधीन झाला होता. शेवटीं ता. मिनहूस त्यांस देवाज्ञा झाली. कांहीं वर्षां मागें घाशीराम यांस दरमहा ९।१० रुपयांच्या नौकरीवर निर्वाह करावा लागत होता पुढें थोडासा पैसा संग्रही पडतांच नौकरी सोडून तो स्वतःच्या भांडवलानें व्यापार करूं लागला आणि स्वतःच्या नांवाची देखिल अक्षरें येत नसतां तो पुढें इतका वाढत गेला कीं कांहीं वर्षांनीं लाख दिड लाखाचा धनी झाला. त्यास पुत्र नव्हता म्हणून बाळाराम नांवाचा एक मुलगा त्यानें दत्तक घेतला परंतु उभयतांमध्यें कांहीं कारणामुळें वांकडे येऊन हा माझा पुत्रच नव्हे असें घाशीराम म्हणूं लागला. अशा रीतीनें जो कलहाग्नि पेटला त्यानें उभय पक्षाकडील मिळून सरासरी ९०।६० हजार चांदीची खाक झाली शेवटीं आपसांत समन होऊन फारकती

तिनक्या देण्यास तयार आहे. तिला कोणी कर्ज र देऊनये कळावे तारीख ९ नोव्हेंबर सन १८८९ ईसवी.

(सही] रामजी वल्लद आनी नागरे निशानी खुद केली असे.

नोटीस.

मुऱ्हारी वल्लद गोविंदा म्हसाळे फूलमाळी पाटील मुकाम जळगांव तालुके मनकूर जिल्हा आकोला यांस. खाली सहीकरणार इनकडून नोटीस देण्यात येते कीं मी तुमची लग्नाची कायदेशीर बायको असून प्रथमतः कांहीं दिवस आपल्या जवळ राहून इकडे माहेरी आल्यास मजला ३॥ वर्षे झालीं करितां ही नोटीस पावल्या पासून १५ दिवसांचे आंत मजला येऊन घेऊन जावें नाहींतर सोडचिठ्ठी रजिष्टर करून पाठवून द्यावी. या मुदतींत आपल्या कडून जबाब न मिळाल्यास आपल्या सोड चिठ्ठीची वाट न पाहतां मी संसाराचा मार्ग काढीन. ३॥ वर्षे माहेरी कर्ज काढून खात बसली आहे. त्याचा आकार अन्न वस्त्र सुद्धा रुपये १४० घेऊन येऊन व यानोटीसिचा खर्च देऊन मजला घेऊन जावें. नाहींतर तुम्हांवर फिर्याद करून ही रकम घेतली जाईल कळावें तारीख १४।११।८९

(सही) गुजाई नवरा मुऱ्हारी म्हसाळे हिची निशाणी प्रमाणें अडगाव इचे हातची खुद बांगडी.

नोटीस

राजेश्री [illegible] साहू दुकान उमरावती यांस

जोरावरमल गंगाधर साहू दुकान अकोले यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुमचे आणि आमचे दरम्यान व्यवहार संवत १९३४ साला पासून सुरू झाला तो संवत १९३९ साला पावेतों होऊन व्यवहार बंद झाला त्यानंतर हीशोब पाहण्याचे जमा खर्चासह संवत १९४० मिती कार्तीक शुद्ध ९ रोजी हाऊन आमची बाकी तुमचेकडेस घेणें नीघाली रुपये १८७०।= व त्या मीती पासून आजमितीं पावेतों सावकारी सिरस्ते प्रमाणें व्याजा बदल रुपये १२६८-एकूण ३०९८॥ असे घेणें निघत आहे त्या नोटीस पावल्याचे तारखे पासोन आठ दीवसांत पाठवावें अगर कांहीं हीशोबांत चुकभूल असल्यास व तुमची मर्जी असल्यास पुन्हा हीशोब करून वर लिहिलेले मुदतीचे आंत नीकाल करावा जर ह्या मुदतींत निकाल न कराल तर रीती प्रमाणें फिर्याद केली जाईल व या नोटीसीचे खर्चासह रुपये घेतले जातील हे आपणास कळावें. तारीख ६ नोव्हेंबर सन १८८९

(सही) जोरावरमल गंगाधर साहू दस्तुर खुद.

नोटीस.

कनुलाल चोखाराम मारवाडी दुकाण सांगवी तालुके अकोले यांस खाली सही करणाराकडून देण्यांत येते कीं तुमचे तारीख १३।१०।८९ ची नोटीस पावली त्याचें उत्तर तुम्ही नोटीसींत लिहिल्या प्रमाणें अद्यापि घर खाली केलें नाहीं. तें खालीं करून देण्या विषयीं तुम्हांस अनेक वेळ सांगितलें व अजूनही नोटीस पावल्यापासून ३ तीन दिवसांत गांवकरी चार लोकां समक्ष खाली करून द्यालतर घर कबज्यांत घेण्याबद्दल आम्हांस दावाकरावा लागणार नाही. घरा बद्दल तुम्हांस पावती मिळेल मात्र त्या घराचे भाड्या बद्दल आणि आमचे दुकानची बाकी तुम्हाकडे आहे. त्याबद्दलही तुम्ही पावती रुपये दिल्या वांचून मागतां ती मिळणार नाहीं. ती बाकी द्यालतर त्याची ही पावती मिळेल ज्या गोष्टीची फेड होईल तितक्या पुरती पावती दिल्ही जाईल या प्रमाणे नोटीस पावताच न करालतर रीती प्रमाणें तजवीज होऊन खर्चाची जबाबदारी तुम्हांवर या नोटीसिचे खर्चासह सोसावी लागेल. कळावें तारीख १३-११-८९

(सही) रामचंद्र मेघराज दस्तुर खुद.

वर्तमानसार.

मृत्यु— लिहिण्यास फार दुःख वाटते कीं, प्रसिद्ध संगीत नाटकाचे मूळ उत्पादक रा. अण्णा किर्लोस्कर (बळवंत पांडुरंग)यांस गेल्या ता२ चे नवंबर रोजीं त्यांच्या रहात्या गांवीं देवाज्ञा झाली. यांचा कित्ता पाहून आतां बरीच संगीत नाटकें झालेलीं आहेत, पण अण्णांच्या नाटकाची तोड नाहीं!

लंडिनमध्ये आकाशांत मोठी गम्मत दिसली. कांहीं वेळ जनावरें झाड व झुडपें दिसालीत नंतर एक डुकर व तेच डुकर हत्ती झाले. मग कुत्रा व तोच घोडा झाला, असें दिसलें मग नाचण्या एक समूह दिसला. सरते शेवटीं ओक झाडाचें रान दृष्टीस पडलें. इकडील तत्ववेत्ते याचा फोड करतील काय?

SUPPLEMENT

अकोला वऱ्हाडसमाचार तारीख १६ माहे नोवेंबर सन १८८९ इ०

बाहादुर यांची स्वारी गेल्या आठवड्यांत येथें येऊन येथील सर्व कोर्टांची वगैरे तपासणीकरून वाशमाकडे गेले.

महेरबान डेपुटीकमिशनर साहेब यांची स्वारी बाळोलीकडे फीरत आहे पुढें बाळापूर तालुक्याकडे जाणार असें कळतें.

उमरावती जिल्ह्यांतील तालूक चांदूर येथील कोर्टास पहिल्या ग्रेडचा अधिकार मिळून १०० पर्यंत काम चालविण्याचा अखयार मिळाला. व त्याच जिल्ह्यांत हरी रामचंद्र राहण खेडकर यांस सेकंड क्लास माजिस्ट्रेट नेमलें.

मि. एच् एफ् कॉटग्रेव्ह इंलिचपूर जिल्ह्याचे पोलिस सुप्रींटेन्डेंट यास ता. २३ पासून अथवा त्याना वाटेल त्या दिवसापासून १९ दिवसाची हक्काची रजा मिळाली व यांचे जागीं बाळकृष्ण काशिनाथ थर्डक्लास पो. इन्स्पेक्टर यास तूर्त काम पाहण्यास नेमलें.

वणी जिल्ह्यांतील सिव्हील सर्जन आणि जेलचे सुप्रींटेन्डेंट आरब रोचास ता. ३ नोवेंबर अगर त्यास वाटेल त्या दिवसापासून २ महिन्याची हक्काची रजा मिळाली. आणि डब्ल्यू मेंथ गोमरी यांस त्यांचें काम पाहण्यास नेमलें.

मि. एन् आर कंबलेज सेकंड क्लास पो. सुप्रींटेन्डेंट यास फर्स्ट क्लास नेमिले. मि. एच् एफ् कॉट ग्रेव्ह थर्ड क्लास यास सेकंड क्लास व इ. ए. हॉबसन फोर्थ क्लास यास थर्डक्लास सुप्रींटेन्डेंट नेमिलें.

मि. वाय आर व्हिकार्जी यास उमरावती जिल्ह्यांत डिस्ट्रीक्ट सुप्रींटेन्डेंट पोलीसचे काम पाहण्यास नेमिलें.

मि. यार महमद खान थर्ड क्लास असिस्टंट कमिशनर यांची आणखी तीन महिन्याची विनपगारी रजा मंजूर झाली.

मि. व्हेन्हेन यॉर्प फर्स्ट ग्रेड असिस्टंट एन्जीनेयर यांची बदली पश्चिम वऱ्हाड डिव्हीजन मध्यें झाली.

मि. एडविअर आर व्हिकार्जी डिस्ट्रिक्ट सू. पो. उमरावती यांनीं ता. २९ आक्टोबर पासून ३ महिन्याची हक्काची रजा मिळाली.

मि. डब्ल्यू एफ् हीथ एक्झिक्यूटिव्ह एंजिनियर यांनीं १२ व्या तारखेस दक्षिण वऱ्हाड डिव्हिजनचा चार्ज घेतला व एम पी कूक यांनीं पश्चिम वऱ्हाड डिव्हीजनचा चार्ज ता. १७ रोजीं घेतला.

निजाम साहेबांची प्रकृत ज्वरानें हैराण आहे.

मे० मेंहदी आली पॉलिटिकल सेक्रेटरी निजाम हैद्राबाद सोडून बाहेर ठिकाणीं कांहीं दिवस राहणार.

मुंबई नवाज़जंग मौलवी मेहदीअली, निजाम सरकारच्या वसूल जमाप्रकरणीचे व राज्यकारभाराचे चिटनीस, हे आपली प्रकृति सुधारण्याकरितां येथें आले आहेत पण ते लवकरच समुद्रावरील हवेचा उपभोग घेण्याकरितां जलमार्गें लंकेस जाणार आहेत असें समजतें.

नवाब आस्मानू जाह बुशीर उदवला हेही आपले प्रकृती सुधारण्या करितां एथें आले होते. तथापि काल मेल्टनमध्यें बसून परत हैद्राबादेस त्यांनीं प्रयाण केलें.

नोटीस.

मोतीराम ताराचंद मारवाडी भंडारीकर व इतर लोक या सर्वांस खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं गणपती वल्लद लहानाजी नागेर हा माझा सखा चुलत भाऊ असून अज्ञान आहे. याचें पालन याची आई राही मर्द लहानाजी ही करीत आहे. तिची उमर कमी असल्यामुळें ती दुसरा घरठाव करण्याचे बेतांत आहे. या मुळें ती अज्ञान चरंजिवाचें पालन करावें तसें करीत नसून घरांत असलेली जंगम मिळकत कारण खेरीज विक्री करून याचें उत्पन्न व अज्ञान चरंजिवाचे डोक्यावर कर्जाचा बोजा करून ते रुपये ती आपले जवळ जमा करीत आहे. तिने दोन म्हशी विकत्या असून ता. २।११।८९ इसवी रोजीं मोतीराम यांस एक रोख्या लिहून दिला आहे. राही इजला आपले स्वतः चें व अज्ञान चरंजीवाचें पोषण करण्यापुरतें शेतीचें उत्पन्न असून तिस पूर्वीचें कोणाचें कर्ज वगैरे कांहीं एक नाहीं. असें असून ती अज्ञान चरंजीव गणपती याचे जिनगीची अयोग्य रितीनें व्यवस्था करीत आहे. या करितां मोतिराम यांस व सर्व लोकांस मी नोटिसीनें असें कळवितों कीं राही मर्द लहानाजी(गणपती वल्लद लहानाजी नागेर याची.) पालन करती इजला कोणी कर्जाऊ पैसा देऊंनये तसेच तिजपासून कर्जाऊरोखा, गहाणखत, फरोक्तनामा, अगर बक्षीस पत्र, वगैरे लिहून घेऊनये, घेतल्यास हिंदुधर्मशास्त्रा प्रमाणें तो सर्व व्यवहार दिवाणी कोर्ट मार्फत रद्द करविला जाईल.

राही इचा अन्न वस्त्राचा खर्च शेतीचें उत्पन्नांत न भागल्यास जो ज्यास्ती खर्च लागेल तो मी परत न घेण्याच्या इरादानें

अकोला वऱ्हाडसमाचार

The Berar Samachar

MONDAY, NOVEMBER 16
1885

MARWARIS AND MONEY LENDING.

The Marwaris are a well known class in India who do the business of money-lending. They have been always compared with the Jews in Europe. Both are proverbial for the parsimonious or rather miserly ways of living, for shrewdness and intelligence and for the readiness to take advantage of every opportunity of making money. Both have been persecuted, though the Marwaris have never suffered from such a bitter persecution from debtors in India, as the Jews did in Europe. Both classes have been equally detested and their names have become odious to the people.

If we compare the state of the Berar Kunbi of the present with the Berar Kunbi of ten or 15 years back, it will be doubtless found that the kunbi of the day is an impoverished man. Every little village or hamlet is infested with a Marwari, to whom is attributed the going down of the village ryot. The Registration Department shows very clearly how the number of documents registered, regarding mortgages and sales of land is progressing from year to year. All the lands in the villages are gradually passing to the ownership of the Marwari Sowcars of the village, and eventually they may become big land-owners, and the kunbis the merest toilers on land. This process is going on even at present at a very rapid rate; and although the course of the freedom of private contracts between individuals as to the disposal of lands, cannot be checked, the law has done what it could; viz- that in all cases in which lands are attached in execution of Civil Court decrees, the sale of such lands if they are ancestral property requires the sanction of the Local Government. This is only a very partial relief against the entrapping policy of the Marwaris, by which lands and houses of the ignorant Kunbis are brought to the hammer; in fact in a country where the people are so extremely unknowing of their own interests, the rule prohibiting the outright sale of such lands or at least requiring the sanction of the Local Government which is often withheld, must be considered to be a a very salubrious check on the rapacity of the absorbing Marwari. It is urged that this is unfair on the Marwaris; but we think that the restriction is really a very good thing, and saves that class of people which requires protection.

From an economic point of view, the Marwaris are a very useful set of people. They accumulate capital and encourage industries, by investing it in pursuits more or less useful to society. If they did this function in a manner not prejudicial to those with whom they deal, they would not be hated; but what the people are disgusted at, is the crafty ways in which they go on inciting the kunbis to spend beyond their competence and ability, and then entrapping them in the snares which they have laid down for them. A marriage takes place in a village [illegible]'s house; and there is the so- called Marwari fr[illegible] giving him mone[illegible] to spend it away, [illegible] wari tells him, th[illegible] pear worse than th[illegible] the marriage. Th[illegible] ignorant as he is, [illegible] and led away scarc[illegible] pitfall that is thus [illegible] him. Slowly the [illegible] kunbi to write off [illegible] Sowcar, as securi[illegible] and the very moderate interest of 2 percent per month. For many a day the Marwari hardly gives the kunbi a hint to pay back; but when he has assured himself that the sum against the kunbi is a good deal swollen, the Marwari turns round and demands money rebuking the ryot for non-payment at due time. Then the eyes of the ryot are opened and then he has to deal with our Indian Shylock, with whom there is no such thing as real mercy. Thus is the ryot involved in misery to which he succumbs at last and loses his lands and house and cattle. It is true that the ryot should take good care of himself; he should not allow himself to become a dupe of the Marwari and involve himself in ruin for want of due foresight and timely precaution; all this is true; but as a matter of fact we know that the kunbi is too boorish to think of all this, and so long as he continues to be so, the more cunning portion of mankind must always get the better of him

On account of the great power o money which the Marwaris possess they can do a number of things in a village, to serve their objects. Most people in a village owe them monies; and so their mouths are stopped as against the Marwari who possesses the power of wringing their necks at pleasure; few therefore dare to be witnesses against them in a Court of law and so the Marwaris have a less chance of being detected in any out of-the-way thing that they do in a village.

When the Marwari comes from his village in Marwar he is a lean sort of man, speaking slang, that is hardly understood, and begins by begging or by cooking at some shet' house; when he has laid by enough to begin with a small shop, he will take to a village infested with the smallest number of Marwaris, and go on trading, until by degrees. he gives it up and comes to lending monies. Then begins his real sphere and his rise is then rapid-so rapid that in a few years to come the Marwari becomes a big-bellied *shet*. The village land is soon absorbed in the everincreasing volume of his belly and he soon becomes a proprietor of a good deal of the lands of the village.

There are two remedies, which although they are open to some doubt are worth consideration by the authorities. The Local Government is of course not inclined to take up the question of Agricultural Banks in earnest; and therefore, it may be suggested that there may be some law framed to curb the rapacity of these money lenders. A law what interest shall be charged by these sowacars on pawns and Mortgages of immoveable properties, may, with very great advantage to the Berar Kunbi be prepared and made applicable to Berar. This will in some measure relieve the kunbi.

The second remedy is the one suggested as a general panacea for the social and political diseases of pre-

India is a country, in which it was once quite impracticable, that the Indians as a nation should deal with important political questions, with such unity and hearty co-operation, as the history of many of the European nations so remarkably represents. It has been owing to the vastness of the country, to the different nationalities, to the difference of caste, creed, and to several other prejudices, which have made it an easy task for an alien people to govern India under a foreign rule. There are two theories of governing an alien people; either by brute force, keeping the people ignorant, as the Russians are alleged to have been doing, or by the more reasonable and honorable way of educating them and then giving them a share in the Government of their own country. The enlightened British statesmen, who ruled the destinies of the people of India in the beginning, preferred the latter. Mr. Elphinstone the celebrated Governor of Bombay when he organized an educational scheme frankly expressed his noble sentiments, that he not only laid the foundation of educating the natives but he laid thereby a stepping-stone for them to acquire their future greatness and a constitutional government for their Country. Times and circumstances work wonders. A thing which seemed once quite impossible, has now become practicable. We owe a debt of gratitude to the English rulers for their educating us and enabling us thereby to know our rights and duties, but at the same time we feel disappointed at their unwillingness to give us a fair share in the government of our own country.

The three important Presidencies of this vast Indian Empire of Her Majesty the Queen Empress have taken an important step this year in deputing delegates to England to acquaint the British electors with defects in the British administration in India, and to induce them to make it one of the special qualifications of the candidates for parliamentary representation, to be acquainted with important Indian subjects. The Bombay delegate is Mr. N. G. Chandavarkar B. A. L. L. B. Bombay High Court Pleader and editor of the Induprakash; the Calcutta delegate Mr. M. Ghose M. A. barrister at law of Calcutta; and the Madras delegate Mr S. R. Mudaliyar M. A. Vakeel High Court Madras. These delegates without losing time in executing their commission succeeded with the assistance of Mr. W. Digby and others in convening a meeting of friends of India, at the National Liberal Club, under the presidency of Mr. Allan O Hume. There were several parliamentary candidates present and many other Ango-Indians of influence. During the consultation of ir meeting a regular procedure [illegible]

[illegible] han Ghose the liberal candidate for Deptford also addressed the meeting. Many prominent natives and friends of Indian reform were present. The meeting was on the whole a success. The delegates afterwards called upon Mr. John Bright, a liberal leader, who received them with great sympathy. They called as well upon Lord Randolph-Churchill, the rising leader of the conservative party In this interview, Lord Randolph our present Secretary of State promised that if his party remained in power, he would do for India as much as he could He referred to the much talked of Parliamentary inquiry into the administration of India. In conclusion he said he would be glad to see any of the delegates again, if they had any thing special to say about their respective presidencies. The delegates through Mr. W. Digby attempted to wait upon Mr. Gladstone, the expremier, who has promised to receive them in London where he intends spending a week.

On the whole the deputation of the Indian delegates is very likely to become a success. The Times of India, who had once disapproved this step, has begun to change it opinion. We do not say that these delegates will get for us much that we want, but we are quite sure that their deputation will result in making the public opinion in England more enlightened on important Indian topics,. We wish the delegates every success.

We extract the following from the Residency Order of 2 nd. November of 1885.

The following additional Rule to the Rules regulating Legal Practioners in the Court of the Resident at Hyderabad, and in Courts subordinate to it, sanctioned by the Government of India in their letter No. 3482-1., dated 4th October 1885, is published for general information and guidance:-

Rule 23- (a.)- The Resident may, in his discretion, exempt an Advocate, Vakil, or Attorney on the roll of any chartered High Court from passing the test herein mentioned and may permit him to practise permanently in the Court of the Resident and in all or any of the Courts subordinate to it, on such Advocate, Vakil, or Attorney of any chartered High Court submitting an application, together with a certificate that his name is still borne on the roll thereof, and satisfactory testimonial to his good character.

An Advocate, Vakil, or Attorney admitted under this Rule shall be liable to the fee prescribed in Rule 22.

आभारपूर्वक स्वीकार— जगद्धितेच्छु या नांवाचें पुणें येथें नवीन निघूं लागलें आहे त्याचा पहिला अंक त्याच्या कर्त्याकडून आम्हांस आला. याचा आम्ही आभार पूर्वक स्वीकार करतों.

वऱ्हाड.

मेहेरबान ज्युडिशीयल कमिशनर साहेब

[illegible]

असाल्लेख आहे. परंतु यंदा कराग व कुरुदिप परगण्यांत त्याहीपेक्षां अधिक प्राणहानि व मालमोत्तची नासाडी झाल्याचें समजतें. तेथील किनाऱ्यावरील ७०० गांवें व त्यांच्या वस्तीपैकीं तीनचतुर्थांश मनुष्यें वाहून गेलीं असा कमिशनराचा रिपोर्ट झाला आहे.

एका मद्रासी ब्राह्मणानें हैद्राबाद येथील मावूब नांवाच्या विद्यालयांत आपल्या स्मरणशक्तीचें विलक्षण दाखले दाखविले. त्या समयीं पुष्कळ युरोपियन, मुसलमान व हिंदु गृहस्थ तेथें आले होते. त्यानें त्या वेळेस दोन बुद्धिबळाचे खेळ खेळण्यास आरंभ केला असून किल्येक आरबी, तेलंगी व संस्कृत कवनें मुखपाठ केलीं. सोळा घरें पाडलेलीं दोन कोष्टकें काढून त्याच्या दृष्टी आड ठेविलीं होतीं, त्या घरांत त्यानें जे आंकडे भरण्यास सांगितले होते त्यांची उभी किंवा तिरपी कशीही बेरीज केली असतां सारखीच येत असे. शिवाय एक मिळवणी, गुणाकार व साहा आंकड्यांचें घनमूळ इतकीं अवधानें त्यानें चालवून त्यांचीं उत्तरें एके काळीं दिलीं.

पुढील सालीं लंडन येथें जें प्रदर्शन होणार आहे त्या समयीं हैदराबादचे निजाम इंग्लंडांत गेले असतां त्यांच्या तद्देशांतील लोकांचा बराच फायदा होईल या सबबीवर लार्ड रांडाल्फ चर्चिल हे निजाम साहेबांनीं देशांतील पैशाच्या कमतरतेचा विचार न करितां इंग्लंडांत यावें एतदर्थ खटपट करीत असल्याचें कळतें.

थोड्या दिवसांपूर्वीं पुण्यास फडकर्यांच्या वाड्यास जी आग लागली होती त्या समयीं जे सरकारी व म्युनिसिपल अधिकारी त्या ठिकाणीं हजर असणें हें त्यांचें काम असून आले नव्हते, तसेंच बंब नादुरुस्त होते वगैरे जी अव्यवस्था दिसून आली त्या विषयीं मध्यभागचे कमिशनरांनीं चौकशी सुरूं केली आहे हें ऐकून आम्हांस आनंद वाटतो.

हैदराबाद इलाख्यांतील किल्येक लफंग लोकांनीं खोट्या सनदा देण्याचा जो क्रम चालूं केला होता त्याची चौकशी कमिशनरची नेमणूक होऊन लवकरच होणार आहे असें समजतें.

हंगामास सुरवात झाल्यापासून ता. १३ अक्टोबरपर्यंत चीन व जपान येथून ११,१९,३१,०३० रत्तल चहा इंग्लंडांत गेला.

सिंध प्रांताच्या उत्तरभागांत उंटांस एक प्रकारचा रोग होऊन ते पटापट मरूं लागले आहेत.

इंग्रज सरकारानें जेव्हां पेशव्यांचें राज्य घेतलें तेव्हां त्यांचे उपाध्येमहाराज दिक्षित यांची जाहिगीर अबाधित चालवूं असा त्यां

[illegible]

समजतें.

तुर्कस्थानच्या सुलतानांनीं १,९०,००० रुपयांचा कलाबतू रेशमी गलेफ तयार करून मक्का येथें काबावर घालण्याकरितां पाठविला, व इजिप्तच्या खेदिवांनीं १,१६,७०० रुपयांचा पाठविला. त्याच्या मोबदला त्यास जुने गलेफ हा प्रसाद मिळाला. सु० प०

रशिया हिंदुस्थानावर स्वारी करील या भीतीनें आपल्या सरकारानें सरहद्दीवर कडेकोट बंदोबस्त चालविला आहे.

हिंदुस्थानच्या सैन्यांत भरती करण्याचा विलायतसरकारचा ठराव झाला असून तो हिंदुस्थानसरकारास अंमलांत आणावा लागणार आहे हल्लीं सैन्यांत लोक ठेवण्यास मिळण्याची फार पंचाईत पडूं लागली आहे. याचीं दुसरीं अनेक कारणें असतील, परंतु मुख्य कारण म्हटलें म्हणजे इंग्लिश कामगार नेटिवांचा जो तिरस्कार करीत असतात ते होय.

हिंदुस्थान रक्षण केलें पाहिजे. त्याचीं दुःखें नाहींशीं केलीं पाहिजेत व त्यांची स्थिति सुधारली पाहिजे व हीं जर कृत्यें आपल्या हातून झालीं नाहींत तर खचीत आपण हिंदुस्थान गमाऊं असें ता० ३० रोजीं लार्ड चर्चिल यांणीं एके ठिकाणीं बोलून दाखविलें ह्यावरून आतां इंग्रजसरकार स्वप्नांतून जागें होत आहे असें दिसतें. व त्यांचें जें म्हणणें कीं, आम्ही हिंदुस्थानचें राज्य तरवारीच्या जोरावर मिळविलें व तिच्याच योगानें तें आम्ही चालवूं हा आपला मूर्खपणा आहे असें त्यानें त्यांत च वाटूं लागलें हेंही पण फार चांगलें झालें. परंतु इकडचे अर्धे इंग्रज यांची कान उघाडणी कोण करणार कोण जाणे.

गव्हरनर जनरल लार्ड डफरीन हे बहुधा येत्या फेब्रुवारींत निझामाच्या हैदराबादेस जातील व त्यानंतर निझामाच्या राज्यव्यवस्थेंत कांहीं फेरफार होईल असें म्हणतात.

खोरासान प्रांतांतील धान्य राशियन हद्दींत जाण्याची इंग्रजांनीं बंदी केली आहे.

हांगकांगपासून ७० मैलांवर चाचे लोकांनीं इंग्रजी जहाजावर हल्ला केला. त्याच्यावरील मुख्य कामदाराला ठार मारला व दुसऱ्या किल्येकांस जखमी करून त्यांतील सर्व सामान घेऊन पळून गेले. त्यांच्या शोधार्थ इंग्रजजहाज निघालें आहे. त्यापैकीं एक जगास पकडलें आहे.

या वर्षीं चिनांतून ११,१०,९१,०३० पौंड चहा इंग्लंडांत गेला. मागच्या वर्षीं ११,०६,९३,३८१ पौंड चाहा गेला होता. यावरून विलायतेंत चाहाचें महात्म फार वाढत चाललें.

[illegible] रावर क. स्लाडन यांची पो[illegible]कीसर म्हणून नेमणूक झाली [illegible] राकानचे कमिशनर आहेत. [illegible]या ब्रह्मीराजकीयखटपटी याची [illegible]ती असल्यामुळें त्यांचा जा[illegible]प्रकरण लवकर निकालास [illegible]भर आहे असें म्हणतात व [illegible]ल्यास ते फौजेसह मंडाले ये[illegible] आणि तुम्ही इंग्रजांचे केवळ [illegible]हां असें थीबाव यांस स्पष्टपणें सांगतील आणि रेसिडेंट म्हणून तेथें राहतील असें ही सांगतील.

मी बौध धर्माचा मुख्य गुरू असल्यामुळें हल्लींच्या प्रकरणाबद्दल आपणास भिण्याचें मुळींच कारण नाहीं, बौधप्रजाच त्याचा निकाल करील असें ब्रह्मी राजाचें म्हणणें आहे असें सांगतात.

पुण्याच्या नव्या स्त्रीहायस्कूलांत नुकताच गायकवाडांच्या हातून बक्षिसें वाटण्याचा जो समारंभ झाला. त्या बद्दलचा मुंबई सरकारचा ठराव गेल्या सरकारी ग्याझेटांत प्रसिद्ध झाला आहे. हें गाणें म्हणतांना सर्वांनीं उभे राहण्याची इंग्लंडांत रीत आहे, पण आमच्या देशांतील लोकांस त्याची माहिती नसल्यानें या समारंभांत हजर असणाऱ्या काळ्या गोऱ्यांत घोटाळा होऊं नये म्हणून हें गाणें म्हणण्याचें वर्ज केलें असें जें शाळेच्या पुढाऱ्यांचें म्हणणें तें सरकारास अगदीं नापसंत असून त्यांनीं असें करणें हें महा पाप आहे असें सरकारानें ठरविलें आहे. लोकांनीं याचा चांगला विचार करावा आणि या पुढें सावध राहावें.

राशियन बादशहानें प्रिन्स अलेकझांडर यांचें आपल्या सरदाराच्या यादींतलें नांव काढून टाकलें.

मुंबई व ब्रह्मा कारपोरेशनचे दोन ब्रह्मी चाकर ते आपल्या कंपनीचा एक हत्ती नेत असतां मारले गेले. अ० द०

विलायतेंतल टाईम्स म्हणून एक पत्र निघतें; त्याचें जाहिरातीचें रोजचें उत्पन्न एक हजार पौंड (दहा हजार रुपये) आहे; आणि टेलिग्राफ म्हणून दुसरें एक पत्र निघतें त्याचें जाहिरातीचें उत्पन्न पांचशें पौंड (पांच हजार रुपये) आहे.

अमेरिका खंडाजवळ बहामा बेटें आहेत; त्यांपैकीं एकांत एक अननसाचा बाग आहे तो सर्व जगांत मोठा आहे. त्यांत एका उंच ठिकाणावरून बारा लाख अननस एकदम दिसतात.

ब्रह्मा देशांत कांहीं वर्षांपूर्वीं एक ओकचें झाड कांहीं कारणांनीं मोडून पडलें; त्याचा सुमारें वीस फूट लांब सोट उभा होता; त्यावर एक मजेदार सुरूचें झाड उगवून दोहोंचा बुधा एकजीव झाला आहे व एकंदर झाड पन्नास साठ फूट उंच गेलें आहे.

हिंदुस्थानाच्या राज्यव्यवस्थेविषयीं एक पार्लमेंटची कमेटी नेमून शोध व्हावा म्हणून दोन्ही पक्षाच्या (कान्सरव्हेटिव व लिबरल) लोकांना वाटूं लागलें आहे, व पार्लमेंटची निवडणूक झाल्यावर हिंदुस्थानाविषयीं पहिला विचार हा कमेटी नेमण्याचा होईल असा पुष्कळांचा अदमास आहे. अनियंत्रीत व्यवस्था पुष्कळ दिवस सुरूं असली व कोणी विचारता पुसता नसला म्हणजे चुका व अन्याय होणें हें स्वाभाविक आहे व म्हणून नेहमीं कोणच्याही कामांत शोध व तपास पाहिजे. मि. मारले लिबरल सभासद यांनीं कमेटी नको असें म्हटलें यावरून त्यांचें हिंदुस्थानच्या स्थिति विषयींचें अज्ञान मात्र दिसतें. मि. स्लगन यांनीं या गृहस्थांस मोठें चांगलें उत्तर दिलें आहे, व मि. डिगबे यांनींही मि. मारले यांची समजूत घालण्याचा प्रयत्न चालविला आहे. ज्ञा० प्र०

आयाबाईचा उपदेश. बाबांनो! ऐका हो ऐका मज म्हतारीचे चार शब्द. अरे! तुम्ही बी. ए. का एम. ए. म्हणतात त्या पदव्या मिळविल्यात. रावसाहेब राव ब० झालात. गव्हरनर साहेबांचे कौन्सिलांत बसून राज्य कारस्थानाच्या गोष्टी केल्यात तरी मला तुम्ही लहानच आहांत. माझे देहांत देह आहे तों पर्यंत तुमचें रीती विरुद्ध पाऊल पडलें कीं मी नाहीं बोलण्यास कमी करणार, तरच माझा वडीलपणा राहील. तुम्ही असें का कांहीं समजतां कीं, तुम्हास कोणी अडवतें दडपतें नाहीं! तसें वाटतें म्हणूनच कां हे हिडगेचार करून धूमाकूळ माजविलात. परंपरा चालत आलेली चाल मोडण्याचें कां तुम्हास, डोहाळे लागले. जे डोहाळे श्रावण महिन्यांतील जिवतीचें कहाणी प्रमाणें होतील याचा नीटपणें विचार करा. मी मेली म्हातारी झाल्ये. माझें कांहीं नाहीं. दहा गेले आणि पांच राहिले, परंतु पुढल्या माझ्या सुना, नाती पुतण्या, सोयरे धायरे यांच्या मुलीं विषयीं मला फार कळवळा येतो. म्हणूनच मी उरस्फोड करून सांगते. नच उमजल्यातर फशी मात्र पडाल हे पक्के समजा. सु० सिं०

प्रसंगावधान —सावंतवाडी पासून सुमारें पांच कोसावर एक गांव आहे, तेथें मुकुंद सावंत किल्लेदार या नांवाचा मनुष्य दोन दिवसां पूर्वीं गुरां साठीं कुरणामध्यें वैरण कापीत असतां एकाएकीं त्याच्या डाव्या हातामध्यें विळ चिळीउ असें कांहीं सांपडलें. तें काय आहे हें पाहण्यासाठीं तो उठत असतां एक मोठा सर्प त्याच्या हातास विळखे घालीत आहे, असें त्यानें पाहिलें. दैव योगानें प्रथमतःच त्याच्या मुठी मध्यें त्या सर्पाची टकळी सांपडली म्हणून बरें झालें. नाहींतर त्या बापड्या बिचाऱ्यास यमसदनाचा रस्ता सुधरावा लागला असता. असो, असा तो बापडा बिचारा घटका भर उभा आहे त्याच्या आंगांतून डगडगा घामाच्या धारा चालल्या आहेत. तोंच त्याला त्याच्या खालीं पडलेल्या चारा कापण्याच्या विळीची आठवण झाली. नंतर खालीं वांकून ती विळी आपल्या उजव्या हतांत धरून त्यानें त्या सापाच्या मानेजवळ कापून टाकली पलीकडे फेकून दिली, आणि हाताचा विळखा सोडविण्यास यत्न करूं लागला, परंतु तो विळखा सुटेना, तेव्हा त्यानें ओरड केल्यावर आस पासचे लोक धांवून येऊन त्यांनीं त्याच्या हाताचें विळखे सोडिले, अशा प्रकारें तो मनुष्य त्या संकटातून बचावला. पु.

☞ हें पत्र आकोला येथें के.वा. खंडेराव बाळाजी यांचे 'वऱ्हाडसमाचार' छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

वर्षाचे आगाऊ रु० ६ डाक हाशील ०।१२
सहामाही ,, ३ ,, ,, ०।६
तिमाही आखेर ,, ७ ,, ,, १।८
किरकोळ अंकास ....०।४

नोटिशी बद्दल
१० ओळींचे आंत रु १
पुढें दर ओळीस ०।०६
दुसरे खेपेस ....०।१

वऱ्हाडसमाचार

THE BERAR SAMACHAR

VOL XIX AKOLA MONDAY NOVEMBER 23 1885

पुस्तक १९ अकोला सोमवार तारीख २३ माहे नोव्हेंबर सन १८८५

23 नोव्हेंबर 1885

पक्षकार लोकास फार उपयोगी माहिती.

रा० रा० रामचंद्र दाजी नगरकर बी.ए. एल. एल. बी. मुंबई हायकोर्टाचे वकील हे सध्यां वऱ्हाडांत आले आहेत. हे मोठ्या घराण्यांतील असून हुषार, व अनुभवशीर आहेत. यांचें हाशील "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्याशेजारीं काळे मारुती जवळ आहे. वऱ्हाडांतील लोकांनीं इकडे अवश्य लक्ष द्यावें अशी आमची त्यांस सूचना आहे.

तारीख ९ माहे दिसेंबर सन १८८४ इ० } पत्रकर्ते.

शिक्षक मित्र अथवा खेड्यांतील शिक्षकांस अतिउपयोगी सूचना

(४४ अंकावरून पुढें चालूं)

अर्थात् तसली जागा एखाद्या ५।६ यत्ता शिकलेल्या वऱ्हाडी मुलास दिली जाते आतां इकडील ६ वी यत्ता शिकलेलीं मुलें देखील बरेच अशुद्ध बोलतात व लिहितात हें आमच्या परीक्षकांसही माहीत असेलच यद्यपि तो शुद्ध बोलणारा असला, तरी घरीं गेल्यावर तो घरांतील व शेजारच्या माणसांशीं नित्य आपली जन्म भाषाच बोलतो असें अनेकांनीं पाहिलें असेल. त्याची ती जन्मभाषा इतकी चांगल्या रीतीनें त्याच्या आंगीं बाणलेली असते कीं शाळेंत देखील कित्येक वेळां त्याच्या तोंडांतून अशुद्ध भाषण निघतें. ज्याची नेमणूक खेड्यापाड्यांतून झालेली आहे, असे पुणें व कोकणांतील जे शिक्षक इकडे आहेत, ते वऱ्हाडी लोकांशीं त्यांस वेडावून टाखविण्याकरितां वऱ्हाडी भाषा बोलतां बोलतां शेवटीं आपण ही वऱ्हाडीच होतात. अशारीतीनें भाषण शुद्ध होण्यास बऱ्याच अडचणी आहेत.

तथापि अनेक अडचणी आहेत असें घोकीत बसण्यांत अर्थ काय? परीक्षेचा समय प्राप्त झाला म्हणजे सर्व अडचणी आणि अनेक सबबी उभ्या आपण मोठ्या सनविजीनें व युक्तीनें तिखटमीठ लावून बनावून ठेविल्या असतात, त्या सर्व आपल्या खिशांतच राहतात आणि आपण मेहनत घेतली नाहीं असें सिद्ध होऊन नालायक ठरतों तर करावें काय म्हणजे मुलांस शुद्ध लिहितां येईल व तें केव्हां करावें, हा प्रश्न राहिलाच.

माझ्या मतें मुलगा शाळेंत येऊं लागल्या बरोबर त्याचें शुद्ध भाषण आणि लेखन यांकडे शिक्षकानें लक्ष द्यावें म्हणजे शुद्धलेखनास पहिल्या इयत्तेपासून आरंभ करावा येथें प्रत्येक इयत्तेंत या विषया संबंधानें काय काय केलें पाहिजे हें यथानुक्रमें सांगतों.

पु० चा०

पत्रव्यवहार.

ह्या सदरा खालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

वाशिम ता० १८।११।१८८५

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस—

साष्टांग नमस्कार वि० वि० पत्रकर्तेराव आम्हांस फार वाईट वाटतें कीं आमचे जिल्ह्याचे डे. ए. इन्स्पेक्टर मिस्तर ऋषी हे एक वर्षाचे रजेवर जात आहेत इतकी रजा घेऊन पगाराचें नुकसान करण्या जोगा विरक्तपणा यांना कां प्राप्त झाला हें आम्हांस समजत नसल्यामुळें बिचाऱ्याच्या पगाराचें नुकसान होतें म्हणून मात्र बरें वाटत नाहीं. हे गृहस्थ वऱ्हाडांत आल्यावर काम करणार हुशार म्हणून मास्तराच्या पदा पासून इन्स्पेक्टरच्या पदा पर्यंत वाढले हे प्रथमतः तळेगांव दशासहस्र तालुके चांदुर येथें मास्तर होते. तेथें त्यांनीं शाळा सुधारली यामुळें तेथें त्यांची कारकीर्द प्रसिद्धी आहेच नंतर त्यांची बदलीवर बदली वाशिमास झाली येथें येऊन त्यास बारा वर्षें होऊन गेलीं ह्याचे कारकीर्दींत वाशीमची शाळा चांगली होऊन पुष्कळ विद्यार्थी तयार होऊन अभ्यास लागले. मास्तर असतां येथेंच डे. ए. इन्स्पेक्टरची जागा मिळाली. वाशिमास मास्तर असल्यामुळें सर्वांस माहीत होतेच. पुढें इन्स्पेक्टर होऊन सर्व जिल्ह्यांत यांची ओळख होऊन पुष्कळांना ओळखीचा फायदाही झाला आहे. इन्स्पेक्टर नात्यानें याची कारकीर्द कोणत्या प्रकारची झाली हे आजच सांगण्यांत हांशील नाहीं कारण कारकिर्दींचें वर्णन योग्य वेळींच केलें पाहिजे. म्हणजे जेव्हां एखाद्याची कारकीर्द समाप्त होते तेव्हांच तें केलें पाहिजे वर्तमानपत्रकर्तेराव आपल्या वऱ्हाडांत चार वर्तमानपत्रें निघतात परंतु तीं सर्व आपलपोटींच दिसतात. कारण इतके मोठे गृहस्थ रजेवर जात असतात; कां जातात? या बद्दल एकही शब्द आपल्या पत्रांतून येऊं नये म्हणजे किती आश्चर्य आहे बरें! अहो. मी यःकश्चित् मनुष्य असतांही मजला यांच्या बद्दल वाईट वाटतें व आपण इतके मोठे असतां आपल्याला कांहींच कां वाटू नये. हे रजेवर आतां लवकरच जाणार व कोणी म्हणतात कीं हा रजा यात्रा करण्या फिरण्याकरितां घेतलेली आहे. असो पत्रविस्ताराची माफी असावी कळावें हे विनंती.

उमरावती ता२०।११।८५

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस—

साष्टांग नमस्कार वि० वि० मास्तर लोकांची सभा भरूंलागून तिसऱ्या वर्षांचा ही समारंभ पार पडला. मास्तर लोकांच्या अडचणीचा येथें विचार होऊन त्या दूर होण्यास सर्वांचा अनुभव उपयोगी पडेल या हेतूनें रा. रा. अणा साहेब माइजनी एम् विद्वान शिरोमणी यांच्या सुचनेवरून माजी डायरेक्टर रावबहादूर नारायण भाई दांडेकर यांनीं ह्या समाजाची स्थापना केली दोन तीन वर्षांच्या चलन वलना वरून ह्या समाजा कडून मोठालीं कामें होऊन ह्या प्रांताला तर काय, परंतु इतर प्रदेशांतील लोकांना ही त्याचा फायदा करून घेण्यास मिळेल यांत संशय नकोच. ज्या समाजाचे उत्पादक अणासाहेबा सारखे आहेत त्याचा फल कोणत्या प्रकारचा असला पाहिजे हे सांगावयास नकोच. पहिल्या वर्षीं या समारंभास आरंभ झाला तेव्हां ह्यांत डे. ए व वरेच अधिकारी असावेत किंवा काय याच्या विषयीं भवति नभवति होऊन नसावेत असें ठरल्याचें ऐकिवांत आहे. व ते नसावेत हेच रास्त वाटतें. कारण त्यांच्या हाताखालील मास्तर लोक असल्यामुळें त्यांच्या समक्ष ते आपलीं दुःखें समाजा पुढें ठेवण्यास खरोखरी कचरतात. व समाजापासून जो फायदा करून घ्यावयाचा असतो त्यास ते मुकतात. कोणाला कांहीं अडचणी असल्या तथापि ते मनांतल्या मनांत येऊन बिचारे गांवीं चालते होतात. ही गोष्ट कबूल केली पाहिजे कीं डे.ए. इं. चांगले असले, त्यांच्या अंगीं कितीही दया व शांति असली तथापि त्याच्या हाताखालच्या लोकांनीं त्यांच्या समक्ष आपलीं दुःखें गाइलीं मग अर्थात त्यांत इन्स्पेक्टर अफिसरांच्या संबंधीं कांहीं असलें तर तीं त्यांनीं एकून घेतल्यावर व ह्या विषयींची त्यांची बुद्धी कायम राहील असें आम्हास वाटत नाहीं. व अमुक जण अशा प्रकारें फाजील असें त्यांच्या मनांत न जाणो, कदाचित् बिंबल्यास आपल्या हातानें आपल्या पायावर दराड पाडून घेणें बरें नाहीं असें हा विवेकांना वाटतें. व सालमजकुरी झालेल्या समाजांत निवडक इसम शिवाय करून बाकी लहान मास्तर पुढें सरसाऊन बोलले नाहींत याचें कारणही अशा प्रकारचें आहे मोठ्या लोका पैकीं कोणी कसे ही वागला तरी त्याच्या विषयीं बुद्धीची स्थीरता ढळत नाहीं व गरीबानें कांहां न केलें तरी त्याला भिऊन चालावें लागते मग जर कां त्याच्या हातून एखादा प्रमाद घडला तर मग त्याची काय अवस्था होते याचा अनुभव मोठ्याना नसतो. बड्या शाळा वऱ्हाडांत सर्व वीस पासून चोवीस संख्येच्या [illegible] बिचाऱ्याच्या दुःखाची व अडचणीची तर गणना करणें मोठें कठीण. पावलों पावलीं या पुढें उभ्या आहेतच याकरितां लहान शाळा वरील मास्तरास जितक्यांस सभेस येण्यास परवानगी देववेल तितक्यांस ती देण्या विषयीं सवड अधिकाऱ्यांनीं केली पाहिजे. व अणासाहेबा सारख्या समोर त्यांच्या दुःखाची निवड झाली पाहिजे दयानिधी न्यायज्ञ धीरधी जवळ जी निवड होईल ती निरुत्तर समजली पाहिजे. मोठमोठ्या शाळेचे मास्तर जमून ते मात्र पुढें पुढें करितात कोणी म्हणतो मी रोज पांच तास रोज शिकवून साहा महिन्यांत नेमिलेलीं इयत्ता शिकवून तयार करितों; कोणी म्हणतो मी सात तासात करितों; कोणी म्हणतो मजला नेमलेल्या वेळांत काम पुरें करवत नाहीं; असे निरनिराळ्या प्रकारचे उद्गार बाहेर पडतात. कमी तासात शिकवून पुरी करूं म्हणणारे यांस फक्त मोठ्या गांवांचाच अनुभव असतो. लहान गांवांतील शाळांचा अनुभव त्यास बहुत करून नाहींच म्हटला पाहिजे, तेव्हां अशा मनुष्यांच्या म्हणण्या प्रमाणेंच जर कदाचित् बीनमत पडण्याचा समय जवळ आला तर ज्या मनुष्यानें थोड्या वेळांत शिकवूं असे म्हटले त्यास त्याच्या मोठ्या शाळेंतील पगारावरच दुसऱ्या लहान खेड्यांतील शाळेवर नेमावे व त्यानें तेथें एक वर्ष काम केल्यावर मग त्यास किती वेळ रोज शिकवून इयत्ता तयार झाली असा प्रश्न करावा नंतर जें उत्तर मिळेल ते बरोबर मिळेल असें समजलें पाहिजे. परंतु ते इतके ही बस नाहीं त्याजवर घड्याळ लावून नजर ठेविली पाहिजे. अशा बंदोबस्तानें जे होईल ते खरें. व यशाचा पुरावा जो होईल तो बलवत्तर, नाहींपेक्षां फुशारकी मारणारे लोक पुष्कळ असतात. लहान शाळांची संख्या पुष्कळ आहे तेव्हां समाजानें तिकडे विशेष लक्ष दिले पाहिजे. समाजाचे दोन भाग झाले पाहिजे व दोन अध्यक्ष असले पाहिजे. मुख्यास्तव महाजनांना देऊन दुसरी अध्यक्षाची जागा तळवळकर यांस द्यावी; मोठ्या मास्तरांच्या समाजांत इन्स्पेक्टिंग अफिसर यांस द्यावें. लहान मास्तराच्या समाजांत अध्यक्ष व मास्तर इतकेच असावेत. सर्व मास्तरांच्या म्हणण्याचा आशय ऐकून अध्यक्ष यांनीं एक प्रोसिडिंग तयार करावें व मुख्याकडे पाठवावें. दोन्हीं प्रोसिडिंग तयार झाल्यावर लहान मोठ्यांची सभा व्हावी व त्यांत मे. डा० साहेब यांनीं झालेल्या कामावर अभिप्राय द्यावा असें झाल्यास खरें बाहेर पडेल नाहींपेक्षां समाज होऊन व्यर्थ

"क्ष"

The Berar Samachar

MONDAY, NOVEMBER 23
1885

शाळांतल्या इयत्ता.

नुकतेंच उमरवती येथें जो वऱ्हाड शिक्षक समाज जमला होता त्यामध्यें शाळेंतील विद्यार्थ्यांस शारीरिक शिक्षणाचें अध्ययन अवश्यमेव असावें असा नियम करण्याची जरूरी आहे कीं कांय, असा प्रश्न निघाला होता. मुख्य विषयाचे संबंधानें चर्चा चालली असतां थोडेसें विषयांतर होऊन असा एक मुद्दा निघाला कीं शाळेंतील इयत्ता हल्लीच एक वर्षांत पुऱ्या करतां येत नाहीत म्हणून शारीरिक शिक्षण अवश्य असावें असा तर नियम केला तर इयत्ता पुरी करण्यास वेळ फारच उणा पडेल. म्हणजे हल्लींचे एका इयत्तेचे विषय शिकविण्यास नऊ किंवा दहा तास शिक्षण मुलांस द्यावें लागतें, या दहा तासांपैकीं एक तास जर शारीरिक शिक्षणाकडे लावला तर जो अभ्यास दहा तास शिकवून ही एका वर्षांत संपण्याची मारामार पडते तोच अभ्यास नऊ तासांत करवावा लागेल व असें होणें हें थोडेसें असंभवनीय आहे. असा प्रश्न निघाल्यावरून कांहीं शिक्षक लोकांचें असें मत पडलें कीं हल्लींच्या असलेल्या इयत्ता शिकविण्यासाठी सरकारी नियमित वेळ रोजचा सहा तास आहे, परंतु इयत्ता पुरी करून घेण्यास खरोखर नऊ दहा तास शिक्षण देऊन हीं पुरें होतनाहीं; व त्यामुळें शारीरिक शिक्षणाकडे विशेष लक्ष पुरविण्यास शिक्षक लोकांस फुरसत नसते इकडे इयत्ता एका वर्षांत पुरी करणें तर भागच; नाहींतर इन्स्पेक्टर शाळा वाईट म्हणणार व त्यामुळें पुढच्या बढतीस अपाय येणार; व इकडे तर मुलांची शारीरीक स्थिति चांगली असावी, त्यांस अभ्यासाचा कांच नसावा, ही ओरड. असें असल्यामुळें शिक्षक लोकांचा ओढा साहजिकच इयत्ता कशी तरी एका वर्षांत पुरी करून घेण्याकडे असतो व मुलाच्या शारीरीक स्थिती कडे त्यांचें दुर्लक्ष आपोआप होतें. कांहीं शिक्षक लोकांचें असें म्हणणें पडलें कीं हल्लींच्या इयत्ता बिलकूल अधिक नाहींत; शिक्षक आपल्या कामांत हुशार व दक्ष असला तर इयत्ता आठ महिन्यांतच संपेल; म्हणून हल्लींचे विषय अजूनही त्या खेरीज शारीरिक शिक्षण देण्याकडे वेळ शिक्षकांस घालवितां येईल. एकाच खात्यांतील लोकांत इतका मतभेद पडणें हें प्रथम दर्शनी फारच चमत्कारिक दिसतें; परंतु विचारा अंतीं असें दिसून येईल कीं या दोन्ही पक्षांचे लोकांमध्यें मतभेद राहण्याजोगीं कारणें बरींच आहेत. यापैकीं कांहीं कारणें आज आमचे वाचकां पुढें ठेवावीं असें वाटून हा विषय आम्ही आज घेतला आहे. इयत्ता खशिक्षक समाजांत इयत्ता जास्ती नसून इयत्तांत असलेले अभ्यास उलटे आठ महिन्यांत होण्याजोगे आहेत असें म्हणणारे शिक्षक लोक बड्या पगाराचे होते ही एक गोष्ट लक्षांत ठेवण्याजोगी आहे. मोर्तिजापूर येथील शाळेचे शिक्षक प्रसिद्ध रा. रा. टिळक व उमरावती येथील इंग्रजी मराठी शाळेचे शिक्षक रा. रा. नातू व तेथील हायस्कुलांतील शिक्षक रा. रा. श्रीधरपंत पिंपळखरे हे या सांगितलेल्या मताचे होते. कांहीं छोट्या छोट्या पगारावर असलेले लोक. खालच्या प्रतीचे शिक्षण देण्यांत पुष्कळ काळ घालविलेले, यांचे अगदीं उलट होतें. या वरूनच अशी कल्पना करतां येईल कीं रा. रा. नातू किंवा रा. रा. टिळक यांस खालच्या प्रतींचें शिक्षण आणि ते खेडेगावांत देण्याचा विशेष प्रसंग नसावा; निदान रा. ब. नारायण भाई दांडेकर यांचा धारवाडी काटा लागू झाल्या पासून तरी अशा शिक्षणाचा त्यांस अनुभव नसावा. राव बहादुर डायरेक्टर झाल्यापासून शिक्षकांनीं अमुक इयत्ता अमुक वेळेंत तयार केलीच पाहिजे; न केल्यास त्याजविषयीं ते जबाबदार आहेत; एका इयत्तेंत शिकत असले त्या मुलांपैकीं निदान शेकडा अमुक पास न झाल्यास शिक्षकांनीं योग्य कारण दाखविलें पाहिजे इत्यादि हिशेबी गोष्टी अमलांत आणून शाळाखात्यांतील शिक्षक लोकांचे कामाची जंत्री बसवून दिली वगैरे गोष्टी सुप्रसिद्ध आहेत. या पूर्वीं कदाचित् रा. रा. नातू व रा. रा. टिळक यांनीं अगदीं खालच्या इयत्ता शिकविल्या असतील; परंतु त्यानंतर त्याच खालच्या इयत्ता शिकविण्याची जबाबदारी आजकिती बाढली आहे याविषयीं अनुभव त्यांस खचित नसेल असें आम्हास वाटतें. त्याच्प्रमाणें शहरांत खालच्या इयत्ता शिकविणें व त्याच इयत्ता खेडेगावांत शिकविणें यांत ही बराच अंतर आहे असें दाखवितां येईल. प्रथम पहिली इयत्ता घेऊं. या इयत्तेंत मुलें असणार तीं अगदींच लहान म्हणजे सरासरी आठ वर्षांचे आतलीं असणार; त्यांचा शिक्षणाचा प्रारंभच, तेव्हां त्यांची समज फारच थोडी असणार; इयत्ता शिकणारी मुलें चाळीस धरलीं तरी एका शिक्षकाचें लक्ष इतक्या मुलांकडे भागणार, ही दुसरी अडचण; या दोन्हीं अडचणी शहरांतल्या शिक्षकांस व खेड्यांतील शिक्षकांस सारख्याच. परंतु खेडेगावांतील मुलांचे आईबापांची अशी समजूत असते कीं मुलगा उनाडपणें रस्त्यांत फिरण्या पेक्षां गधे घाटांत अडकलेला बरा, त्याचा अभ्यास न झाला तरी पुरवला, व अशा समजुतीनें मुलें घरीं गेल्यावर त्यांच्या अभ्यासाकडे बिलकूल लक्ष ते देत नाहींत; यामुळें शिक्षक लोकांस मुलांचे नियमित अभ्यास शाळेंतच करून घेणें भाग पडतें व एवढें

... सहातास कर्ध- ... गोष्ट अनुभवशीर ... रा. रा. टिळक ... करतील कीं मुलें ... तर शिक्षकाचें का- ... सर्वच अभ्यास ... घेण्यास अर्थात् ... म्हणजे मुलें घरीं धडे ... तयार कितपत ... शिक्षकांस जो वेळ लागेल त्यापेक्षां शाळेंत अभ्यास करवून घेण्यास अधिक वेळ लागणार आहे. शहरांतील लोकांची गोष्ट केवळ अशी नसते. कांहीं मुलांचे आईबाप मुलें घरीं धडे कसे करतात याची चौकशी ठेवतात; शहरांत राहणे खेडे गांवांतल्या पेक्षां अधिक महाग असतें म्हणून कांहीं गरीब मुलांचे आईबापही मुलांस अभ्यास करण्यास लावतात; व इतर मुलांचे सहवासानेंही कांहीं मुलें अभ्यास करतात. ही गोष्ट लक्षांत ठेवली पाहिजे कीं खेडेगावांतलीं मुलांचीं आईबापें बहुत करून विद्यारहितच असतात म्हणून त्यांचे मुलांच्या साहजिक बुद्धिही असंस्कृत असतात; शहरांतले लोक खेड्यांतील लोकांपेक्षां जास्ती शहाणे असतात त्यामुळें त्यांची मुलेही त्याच मानानें बरीशी असतात; म्हणजे शहरांतल्या मुलांची सरासरी बुद्धि खेडेगावांतल्या मुलांच्या सरासरी बुद्धीपेक्षां नेहमीं अधिकच असते ही गोष्ट लक्षांत ठेवली पाहिजे; यामुळें खेड्यांतील शिक्षकांस तेथील मुलांस शिकविणें जास्ती उरसफोडीचें काम आहे हें ही कबूल केलें पाहिजे. याखेरीज खेड्यांतील शिक्षकास अडचणी येतात त्या मुलांचें वेळचेवेळीं हाहमेषा न येणें, हंगामाचेवेळीं शाळेंत मुळींच न येणें, गावांत लग्नें असलीं म्हणजे एकंदर मुलांची गैरहजेरी, पटकी वगैरे रोग झाल्यास मुलांची गैर हजेरी, जत्रा गांवचा अगर गांवाजवळच्या व त्यामुळें पोरांची गैर हजिरी, अशीं एक का दोन अनेक कारणांनीं खेड्यांतील शिक्षक लोकांस पहिली इयत्ता दाहा तासच शिकवून पुरी न होण्यास कारणें असतात. आतां शहरांत पहा; बहुतेक मुलें वेळेचे पूर्वींच येतात. एक मेकाचे चढा ओढीनें अगर मार्कासाठीं म्हणा कशीतरी वेळेवर हाजरच असतात; त्यांत वेळच्यावेळीं रोज शाळेंत येण्याची किंमत जरी ठाउक नसते तरी सवईनें तीं वेळचेवेळीं येऊंलागतात; हंगामा मुळें तर शहरांत मुलांची हजिरी कमी होण्याचा संभव फारच कमी, कारण शहरांत शेती करणारांचीं मुलें थोडीच असल्यामुळें शेतीत गुंतणारीं मुलें फारच कमी; शहरांत लग्नें असलीं तरी खेडे गावांतल्या प्रमाणें एक लग्न घरांत म्हणजे शाळेंतलीं बहुतेक मुलें गैरहजर, अशी गोष्ट नसते; पटकी मुळें ही गैर हजिरीचा संभव शहरांत कमी; तसेंच जत्रांमुळेंही मुलें फारच थोडी शहरांतील शाळां वगैरे हजर राहतात. वरील सर्व कारणें खेडेगावांतलीं आईबापें गावढळ असल्यामुळें त्यांसच लागू पडतात; त्यांच्या मुर्खपणामुळें त्यांचे मुलांचे विद्येकडे त्यांचे जितके दुर्लक्ष होतें तितकें शहरांतल्या मुलांच्या आईबापांचे दक्षतेमुळें कमी होतें हें उघड आहे. (पुढें चालू)

BERAR EDUCATIONAL CONFERENCE.

The educational prospects of the province of Berar, are fastly improving and do an immense credit to those who administer the department. The prosperity and intelligence of this department which has the rare fortune of being under purely native management, present a singular contrast with the workings of other departments and prove to demonstration that the natives are also endowed with administrative talents. The idea of an educational conference which has but lately manifisted itself and developed into an actuality in the far advanced adjoining Bombay Presidency, had its origin in Berar three years before. In 1883 Rao Bahadur Narayan Bhai Dandekar late Director of Public Instruction took up the idea, conceived by Mr. Vishnu Moresher Mahajani officiating head master of the Akola High school to institute an association of teachers with a view to improve the teachers themselves, to correct there methods of teaching, to adopt means to raise their position among the people, to try to find out means for removing, as far as possible the practical difficulties which the teachers might come across in the work of instruction. No man of common sense would venture to question the propriety or necessity of such an institution under the present circumstances of Berar. The immense good service which the conference is calculated to do to the educational interests of the province can not be over-rated. It is a spectacle highly gratifing in itself and possessed of high educational and social significance to see an intellegent class of men coming together from defferent parts of the province to discuss with freedom, educational matters of serious importance, to give publicity to their own opinions and views regarding the different methods of tuition that are followed in different schools with a view to invite criticism on them from their brethern, and should there be any incovenience, difficulty or impracticabality in carrying out the departmental orders to point it out and suggest modifications; and lastly to derive solid good and and sound instruction from hearing interesting lectures on scentifice and other useful subjects, that are delivered on the occasion. Thus it is hoped says the late director of public instruction that the association will succeed and be an instrument of great power in producing intellectual and professional improvement among the teachers and solid advantage to the schools.

The educational conference commenced its sittings, this year on the morning of the 11 th Instant at Amraoti. Mr. Vishnoo Morsher Mahjani, in the absence of the Director of Public Insiruction who could not come in time, for the opening of the conference opened the proceedings with a short speech.

In the course of the first sitting several proposals were made to be submitted to the Director of Public Instruction. One of them was that he should be requested to have ten

सन १८८४।८५ सालच्या शाळा खात्या-...

अकोला वऱ्हाड [illegible]

वऱ्हाड शिक्षक समाज.

मागील अंकीं कळविल्या प्र[illegible] समाजाचा प्रत्येक दिवशीं काय [illegible] त्याचा गोषवारा येथें देतों.:—

बुधवार ता० ११ सकाळ[illegible]

आमच्या तारीख २ मजकूरच्या [illegible]त समाजाच्या प्रोग्राम इंग्रजींत छा[illegible] हे, त्या प्रमाणें समाजाचें कामास बुधवारीं सकाळीं [illegible] वाजल्यानंतर सुरवात झाली. ही सुरवात मे. डा साहेब करणार होते; परंतु कांहीं विशेष कारणानें त्यांचें येणें झालें नाहीं, म्हणून सभेचे प्रेसिडेन्ट मि. विष्णु मोरेश्वर महाजनी यांनीच मे. डा - रेक्टर साहेबांच्या सूचनेवरून समाजाची सुरवात केली. आरंभीं सुमारें ९० शिक्षक आणि ४ परीक्षक हजर होते. रीती प्रमाणें प्रेसिडेंट यांचें भाषण होऊन गेल्या सालाबद्दल रिपोर्ट सेक्रेटरी मि. निळकंठ नारायण भट यांनीं वाचून दाखविला. त्यांतील मुख्य मुद्दे येणें प्रमाणें— १ "मागील सालांत १३० रुपये शिल्लक होते व चालू सालांत फक्त २१ रुपये जमा झाले. एकूण १९१ रुपये जमा झाले. यांतून खर्च झाला तो:— ३४ रु० समाजाच्या मेंबरांस वाचण्या करितां पुस्तकें. १८७ गेल्या साल्या समाजास झालेला खर्च. ४८३८३ आफिसचा खर्च. २८२८९ टपाल खर्च. ८१२ मनी आर्डर. एकूण खर्च ४४८९, हा वजा जातां १०६८७ शिल्लक राहली या सालीं फक्त १९ रुपये जमा झाले याचें आम्हांस आश्चर्य वाटतें. असें होण्याचें कारण आम्हांस असें दिसून येतें कीं. मागील समाजांत पुष्कळ भवति नभवति होऊन जो ५०।६० रु० पुस्तकांकडे खर्च व्हावयाचा ठरला होता, त्या प्रमाणें एकही पुस्तक कोणाही मेंबरास आजपर्यंत मिळालें नाहीं. समाजाच्या ज्या मेंबरांस समाजाचे वेळीं हजर होतां येत नाहीं, त्यांस या पासून फायदा म्हटला म्हणजे पुस्तकाचा होय. हा फायदा मेंबर न होणारास मिळत नाहीं. अर्थात् ज्यांनीं वर्गणी दिली ते व ज्यांनीं दिली नाहीं ते दोघे सारखेंच. वर्गणी भरणाऱ्या शिक्षकांस इतर शिक्षकांपेक्षा जास्त फायदा व्हावा अशी समाजानें तजवीज केली पाहिजे म्हणजे दिवसें दिवस मेंबरांची संख्या जास्त वाढण्याची आशा आहे. दुसरे, गेल्या सालीं पुस्तकें घेण्याचा ठराव झाला व तीं खरेदी करण्या करितां समाजापाशीं पैसाही होता. मग पुस्तकांची निवड करून पैसा पाठवून तीं आणविण्या करितां पुरें एक वर्ष लागलें, आणि तीं पुस्तकें या समाजांत वांटण्यांत येणार म्हणून सेक्रेटरी सांगतात! ! व जमलेल्या शिक्षकांपैकीं या विषयीं कोणी ही शंका घेतली नाहीं. !! हें आश्चर्य नाहीं काय! ?"गेल्या समाजांत जे कांहीं ठराव झाले, यां पैकीं बहुतेक ठरावांत परीक्षक लोकांवर टीका केली होती हा प्रमाद किंव्हा [illegible] आवडला नाहीं तथापि त्या पासून एक लाभ झाला तो असा कीं सर्व परीक्षकांनीं परीक्षा होईल तितकी सारख्या प्रकारची घेण्याचा निश्चय केला आहे, असें सन १८८४।८५ सालच्या शाळा खात्या[illegible] [illegible] [illegible] प्रश्नांची यादी बोलवली. ताळा पावती [illegible] नें अशा मिळविलेल्या यादी म्यानेजिंग कमेटी कडे पाठवाव्या; म्हणजे तेथें परीक्षकांचा निश्चय कितपत सिद्धीस जातो हें सहज दिसून येईल ३ "ज्यांची बदली केवळ खात्याच्या सोईकरितां झाली आहे, ट्राव्हलिंग आलवन्स मिळावें अर्से मे. डा. साहेबांस विनंती करावी म्हणून गेल्या समाजांत एक ठराव झाला होता. या प्रमाणें समाजाचे सेक्रेटरी ऑनरवडून लिहून गेल्यावर तें प्रकरण रे. रेसिडेन्ट साहेबांपर्यंत गेलें. त्यांनीं यावर विचार करून कांहीं शर्तींवर ट्राव्हलिंग आलवन्स दिला जावा अशी मंजुरात दिली असल्याचें सर्वांस महशूर आहे. " पुष्कळ मास्तरांस या महशूर असलेल्या मंजुरातीची व ज्या शर्तींवर अलावन्स ठरलें आहे. त्या शर्तींची माहिती नव्हती असें दिसलें. असें कां व्हावे? ४" प्रत्येक इयत्तेच्या शिक्षकाची निदान कोणती परीक्षा पास असली पाहिजे, शिक्षकाचा कमींत कमी किती पगार असावा ये माहिती [illegible] सर्व [illegible] सुद्धां दिली पाहिजे, व अशाच कित्येक बाबतींत समाजाचे ठराव मे. डा साहेबांकडे लिहून गेले होते; परंतु त्याबद्दल अद्याप विचार होणें आहे" ह्या प्रमाणें रा. निळकंठराव यांणीं रिपोर्ट वाचल्यावर तो सर्वांनुमतें पास झाला तदनंतर पुढील साला करितां जमाखर्चाचा खर्डा होऊन तो सर्वांनुमतें पास झाला. नंतर प्रोग्राममध्यें सकाळचा करितां जे विषय नेमिले होते. त्या संबंधीं वादविवाद होऊन जे ठराव झाले ते येणें प्रमाणें:— १ फ्री स्टुडंड विषयीं— हायस्कूलांत दर शेंकडा १०, मिडल क्लास स्कूलांत दर शेकडा १५, व लोअर क्लास स्कूलांत दर शेकडा वीस विद्यार्थ्यांस फी देण्याची माफी असावी असें विषयीं मे. डा. साहेबांस अर्ज करावा २ पोटसमाज:—शाळा बंद न करितां शिक्षकांच्या सोई प्रमाणें जिल्हा तालुका आणि कसबा येथें पोट समाज भरविण्या विषयीं मे. डा. साहेबांनीं डि. इन्स्पेक्टर यांस सांगावें. असा अर्ज करावा. ३ इयत्ता ४,५, आणि ६ यांत भूगोल संबंधी नियमित पुस्तक असावें, असा अर्ज करावा. ४ हल्लीं सहाव्या इयत्तेंत हावर्डचें तिसरें पुस्तक शिकविलें जातें, त्याचे ऐवजीं रायल रीडर नंबर ३ किंवा कलकत्ता सीरिज पैकीं एखादें पुस्तक यांतून चांगलें कोणतें याचा म्यानेजिंग कमेटीनें विचार करून तें सुरू करण्याविषयीं मे. डायरेक्टर साहेबांस अर्ज करावा. इतकें होत आहे तों ११ वाजण्याचा समय झाल्यामुळें शारीर शिक्षण हा तसाच राहिला.

[illegible] अशी सुमारें [illegible] वाजतां सर्व शिक्षक जमल्यावर रा. रा. विष्णु आत्माराम उमरा[वती] व्हर्नाक्युलर शाळा नंबर, चे हेड मास्तर यांणीं चौथ्या इयत्तेस वाचन विषय शिकवून दाखविला. नंतर रा. गोविंद रामराव यांणीं पांचव्या इयत्तेस इंग्रजी शिकविलें. रा. रा. निळकंठ नारायण भट यांणीं ' भूगोल शास्त्राचें शिक्षण ' या विषयावर एक सुंदर निबंध लिहून आणिला होता तो वाचून दाखविला. यावर वादविवाद करण्याविषयीं अध्यक्षांनीं सांगितलें; तरी सर्वांचीं तोंडें एकदम बंद झाल्यासारखीं झालीं. शेवटीं निरुपायास्तव अध्यक्षांनीच कित्येक दोष दाखवून भूगोलाची माहिती मुलांस कशी द्यावी हें थोडक्यांत नकाशावरून दाखविलें. नंतर प्रथम ज्या दोन मास्तरांनीं विषय शिकवून दाखविले होते, त्यांच्यावर टीका करण्यास आरंभ झाला तोंच एका मागून एक उठून जो तो त्या विचाऱ्यांच्या शिक्षणावर वाग्बाण सोडूं लागले. हा प्रकार चालतो आहे तों मे. डायरेक्टर साहेब आपल्या प्रधान मंडळासह पूर्वीं थोडा वेळ येऊन बसले होते, ते निघून गेले. पुढें आणखी थोडा वेळ टीका होऊन व प्रत्येक शिक्षकानें पुढल्या सालाकरितां एक प्रेसिडेंट. दोन सेक्रेटरी व म्यानेजिंग कमेटी करितां १९ मेंबर यांची यादी भरून लिहून आणावयास सांगून सभा विसर्जन झाली.

गुरुवार ता. १२ सकाळ

प्रथम रा० रा० अनंत रघुनाथ यांनीं व्याकरणांतील कांहीं संशय घेऊन त्यांची एक यादी लिहून आणिली होती, ती वाचून दाखविली. अध्यक्षांनीं ते संशय शाळा पत्रकांत छापण्यास सांगितलें. नंतर प्रथम दिवशींचा शारीर शिक्षण हा विषय राहिला होता, त्यावर वादविवाद झाला. त्यांत शारीर शिक्षण अवश्य पाहिजे हें तर ठरलेंच; परंतु कित्येक शिक्षकांनीं असा आक्षेप घेतला कीं आमच्या हल्लींच्या इयत्ता एक वर्षांत पुऱ्या होण्या सारख्या नाहींत. असें असतां त्यांत शारीर शिक्षण घुसडून दिलें असतां शिक्षकांस फारच त्रास सोसावा लागून हल्लीं जे ८ तास देखील काम करितात त्यांस १० तास काम करावें लागेल. म्हणून सर्व इयत्तांचे विषय कमी करण्याचा प्रथम तजवीज झाली पाहिजे. पुढें चालू.

PHOTOGRAPHS! PHOTOGRAPHS!!

IMPORTED direct from the Continent. Artistic Studies from Life, Classical and Mythological undraped Figures. Statuary, Sacred and Secular Photographs, Portraits of Celebrities, Pretty Women, English and French Actresses Selections sent out on approval [illegible]